

Sproggavens bogfolder til

Bette-Bøv

Krudt og ukrudt

Velegnet til børn med en sproglig udvikling svarende til 3-4 år

Sproggaven i Fredensborg Kommune

FREDENSBORG
KOMMUNE

Bag om bogfolderen

I Fredensborg Kommune ønsker vi at styrke alle børn i at udvikle gode og alderssvarende literacy-kompetencer. Derfor har vi udviklet Sproggaven.

Dette er én af de i alt 16 bogfoldere, der er udarbejdet i Sproggaven. Heri kan du læse om, hvordan man arbejder med "udvidet dialogisk læsning" af bogen *Bette-Bøv Krudt og ukrudt*.

Denne bogfolder er udarbejdet af læsekonsulent Marianne Aaen Thorsen i foråret 2020.

Bogfolderen henvender sig til pædagoger og andre, der arbejder med Sproggaven og 0-6-årige børns udvikling af sprog- og literacy-færdigheder.

Hent de 16 bogfoldere – og Sproggavens øvrige materialer – på:

Fredensborg Kommunes
hjemmeside
www.fredensborg.dk

Nationalt Videncenter for Læsnings
hjemmeside
www.videnomlaesning.dk

Illustrationer: Anne Pedersen.
Layout: Nanna Madsen.

Udgivet af Center for Skole og
Dagtilbud, Fredensborg Kommune.

Tak til forlaget Torgard samt til forfatter Anders Højen og illustratør Michael Pedersen, som venligst har givet tilladelse til at anvende forsidebilledet fra *Bette-Bøv Krudt og ukrudt* (2018).

Henvendelser vedr. bogfolderens
indhold:

Læsekonsulent
Marianne Aaen Thorsen,
tlf. 7256 2277,
e-mail: mtho@fredensborg.dk

Henvendelser vedr. Sproggaven:
Pædagogisk konsulent
Susanne Søholt, tlf. 7256 5551,
e-mail: suss@fredensborg.dk

Pædagogisk konsulent
Lotte Mosbæk, tlf. 7256 2287,
e-mail: lomo@fredensborg.dk

Læs bogfolderen grundigt

Denne bogfolder giver dig inspiration til, hvordan du kan arbejde med udvidet dialogisk læsning af børnebogen *Bette-Bøv Krudt og ukrudt*.

Du kan læse om:

- Hvad du skal vide, inden du går i gang
- De tre faser: Læs og lyt, Læs og snak, Læs og leg
- De 10 fokusord til bogen
- Dialog om bogen samt literacy-fremmende aktiviteter
- Forældresamarbejde

Læs bogfolderen grundigt, inden du går i gang med den udvidede dialogiske læsning.

Du kan også bruge den som opslagsbog, hvis du har brug for inspiration til dit sprogarbejde.

Hent mere viden og inspiration til dit arbejde i Sproggaven - *Håndbog i udvidet dialogisk læsning* (se Sproggavens materialer sidst i folderen).

Vi opfordrer til, at det pædagogiske personale med jævne mellemrum sammen reflekterer over arbejdet med Sproggaven. [Sproggavens skema over børns sproglige udvikling](#) kan anvendes i disse drøftelser.

Det er også en god idé sammen at reflektere over, hvordan I kan udvikle et sprogligt udviklende læringsmiljø i dagtilbuddet, der styrker det enkelte barns literacy-udvikling bedst muligt.

Indhold

Bag om bogfolderen.....	2
Læs bogfolderen grundigt.....	3
Sproggaven er til børn, pædagoger og forældre.....	5
Før du går i gang.....	6
De tre faser: Læs og lyt, Læs og snak, Læs og leg	7
Fase 1: Læs og lyt	7
Fase 2: Læs og snak	8
Fase 3: Læs og leg.....	8
De 10 fokusord.....	9
Fokusord til Læs og lyt	9
Fokusord til Læs og snak	10
Fokusord til Læs og leg.....	11
Hvis din børnegruppe har brug for andre eller flere fokusord.....	11
Støt børnenes udtale og forståelse	12
Gruppering af fokusord.....	13
Den sprogudviklende dialog	14
Lukkede spørgsmål	15
Åbne og halvåbne spørgsmål.....	15
Literacy-fremmende aktiviteter.....	16
Vælg og tilpas en aktivitet under hver overskrift	17
Aktiviteter, der styrker børnenes ordforråd	17
Aktiviteter, der styrker lydlig opmærksomhed	19
Aktiviteter, der styrker opmærksomhed på lyd og rytme	20
Aktiviteter med krop og bevægelse	20
Aktiviteter med digitale medier.....	21
Aktiviteter, der styrker sociale og personlige kompetencer	21
Kreative aktiviteter og udtryksformer	22
Samarbejde med forældrene	23
Bogkuffert	24
Lad forældrene følge med i arbejdet.....	25
Sproggavens materialer	26

Sproggaven er til børn, pædagoger og forældre

Stærke sproglige kompetencer har afgørende betydning for børns muligheder for at udvikle sig personligt, socialt og læringsmæssigt. Både i dagtilbuddet, i skolen og senere i livet.

Der er påvist sammenhæng mellem størrelsen af et barns ordforråd i 0-6-års alderen og dets faglige udvikling gennem hele skoleforløbet. Ligeledes har det betydning, at et barn tidligt lærer at kommunikere og udtrykke sig. Enten ved at tegne, bruge symboler eller skrive kruseduller og bogstaver.

Det siger næsten sig selv, at sprogarbejdet i dagtilbud skal være et højt prioriteret område. Det er det i Fredensborg Kommune, og derfor har vi udviklet Sproggaven.

Sproggaven er en gave til børn, pædagoger og forældre.

I sin kerne består den nu af en håndbog, 16 børnebøger og 16 bogfoldere, der introducerer til metoden udvidet dialogisk læsning. Ud over det er der udviklet en lang række øvrige materialer og pædagogiske tiltag i institutioner, der understøtter arbejdet med Sproggaven.

I udvidet dialogisk læsning er:

- der tre faser: Læs og lyt, Læs og snak, Læs og leg
- fokusord nøje udvalgt ud fra en teori om børns sproglige udvikling
- den dialogiske læsning udvidet med lege og aktiviteter

Materialet er udviklet i et samarbejde mellem pædagoger og ledere fra kommunens dagtilbud samt konsulenter fra Center for Skole og Dagtilbud. Nationalt Videncenter for Læsning har ydet konsulentbistand.

Før du går i gang

Om *Bette-Bøv Krudt og ukrudt*

Bette-Bøv er sammen med sin talemaskine ovre hos sin sure nabo Hr. Lollefjor for at sige undskyld for at have ødelagt Hr. Lollefjors blomster. Hr. Lollefjor får nemlig damebesøg i dag, så han vil gerne gøre sin have rigtig fin. Bette-Bøv hjælper til, og talemaskinen giver ham gode idéer. Men hr. Lollefjor er ikke tilfreds, for den lille forstavelse u-får ikke altid et ord til at betyde det modsatte.

Bette-Bøv Krudt og ukrudt er en sjov historie, der stimulerer børns opmærksomhed på sproget.

Denne bog er en fortsættelse af "Bette-Bøv laver en talemaskine." Det er derfor en fordel, hvis børnene får mulighed for at høre historien om Bette-Bøv og hans talemaskine inden *Bette-Bøv Krudt og ukrudt*. Bogen "Bette-Bøv laver en talemaskine" handler om, at en gammel kaffemaskine pludselig kan tale. Men da den er ved at lære at tale, sker det ofte, at den vælger forkerte ord. Så når talemaskinen blander sig i samtaler, siger den sjove og nogle gange lidt frække ord.

Tilpas sprogarbejdet til din børnegruppe

Tilpas sprogarbejdet med *Bette-Bøv Krudt og ukrudt* til din børnegruppe. I *Sproggaven – håndbog i udvidet dialogisk læsning* kan du hente viden og inspiration til det.

Som i alt pædagogisk arbejde er det vigtigt, at du som voksen er bevidst om din betydning for og indvirkning på det pædagogiske læringsmiljø. Samspil og relationer mellem børn og voksen og børnene mellem er med til at understøtte et rigt sprogligt miljø.

Planlæg den udvidede dialogiske læsning:

- Læs bogen selv og øv dig i at læse den op med indlevelse og tydelig udtale.
- Understreg fokusordene.
- Planlæg dine spørgsmål.
- Vælg aktiviteter (se under afsnittet Literacy-fremmende aktiviteter).
- Vær opmærksom på, at nogle af aktiviteterne kræver genstande. Find og medbring disse.

De tre faser: Læs og lyt, Læs og snak, Læs og leg

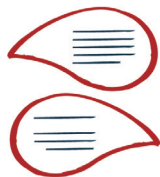

Fase 1: Læs og lyt

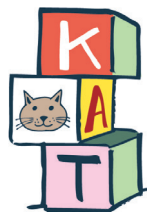
1. Læs titlen *Bette-Bøv Krudt og ukrudt* højt og peg på ordene imens, så børnene ser læse-retningen. Lad børnene legelæse titlen. Tal om titlens ord og lad børnene gætte på handlingen ved at bladre i bogen og se på billederne.
2. Læs historien højt for børnene, så de får en god forståelse af handlingen. Vis børnene, at du starter med at læse fra øverste venstre hjørne.
3. Bagefter kan I tale kort om handlingen, og du kan tage fat på de første fokusord (se afsnittet De 10 fokusord).

Fase 2: Læs og snak

1. Spørg børnene, hvad de kan huske fra historien.
2. Læs bogen op, men stop op flere steder for at inddrage børnene i en dialog. Her kan du have planlagt, hvilke spørgsmål du kan stille (se i afsnittet Den sprogudviklende dialog).
3. Arbejd med de næste fokusord.

Fase 3: Læs og leg

1. Lad børnene skiftes til at fortælle handlingen i bogen. Du kan bede børnene fortælle ud fra billederne i bogen, og du kan guide dem med spørgsmål.
2. Lad børnene fortælle, hvad de synes om bogen.
3. Arbejd med de sidste fokusord til bogen.
4. Igangsæt lege og aktiviteter til at styrke børnenes literacy-kompetencer.
Vælg mindst én aktivitet under hver overskrift (se i afsnittet Literacy-fremmende aktiviteter).

De 10 fokusord

De 10 fokusord, der er udvalgt til arbejdet med *Bette-Bøv Krudt og ukrudt*, er listet nedenfor.

Ordene er fordelt på oplæsningens tre faser (Læs og lyt, Læs og snak, Læs og leg). Ved at arbejde med få ord ad gangen får børnene langt bedre mulighed for at tilegne sig ordene, end hvis de skulle lære alle fokusordene på én gang.

Ordene præsenteres sammen med en række forslag til, hvordan man kan arbejde med dem. Hvis din børnegruppe har gavn af at lave aktiviteter med nogle af fokusordene, inden de hører historien første gang, så kan I gøre det.

Fokusord til Læs og lyt

1. MODSAT

Uartig er det modsatte af artig. Tal med børnene om, hvordan de opfører sig, når de er artige. Lad hvert barn give et eksempel på at være artig. Spørg om de også opfører sig modsat, altså er uartige. Find eksempler på modsætninger, som kan ses på stuen, fx en lille og en stor ting. Prøv også at vende ting, fx bogen, så børnene ser bagsiden - eller bogen er måske på hovedet: "Nu vender bogen modsat".

2. UTØJ

Vis billedet s. 11. Hr. Lollefjor ser små dyr på roserne. Det er utøj.

Hvad gør utøj ved roserne? Utøj spiser og ødelægger planter. Derfor hedder det også skadedyr. Der kan også være utøj på mennesker. Hvad mon det kan være for dyr? Tal fx om lus og lopper, og at de lever af at suge blod fra dyr og mennesker. Talemaskinen tror, at tøj er det modsatte af utøj. Er det rigtigt? Hvad er tøj? Hvad er badetøj? Er legetøj også tøj? Hvad med værktøj? (*tøj* kan betyde redskab eller udstyr)

3. UKRUDT

Vis billedet s. 12. Hr. Lollefjor ærgrer sig. Hvad er det, han kan se mellem fliserne? Er det fine blomster, som han er glad for? Nej, det er ukrudt, som ikke skal være der. Kan I se, hvad det er for ukrudt?

Talemaskinen tror, at krudt er det modsatte af ukrudt. Hvad er krudt? Er krudt det modsatte af ukrudt? Hvad kan være det modsatte af ukrudt? Gå en tur udenfor og led efter både ukrudt og de planter, der ikke er ukrudt. Tal om forskellen.

I kan måske også finde utøj. Prøv at se på det i et forstørrelsesglas.

4. UNODER

Vis billedet s. 13. Bette-Bøv vil hjælpe Hr. Lollefjor med at fjerne ukrudt mellem fliserne. Hr. Lollefjor løfter pegefingeren. Hvad er det, han siger? Nu ingen unoder! Hvad mon han mener med unoder? Hvad kunne hr.

Lollefjor også have sagt? Fx "Nu skal du være artig og ikke lave slemme ting."

Talemaskinen tror, at noder er det modsatte af unoder. Er det rigtigt? Vis billedet s. 17: Hvad er en node? Hvad bruger man noder til? (spille efter, lave melodi)

Tal om bogstaverne i bogen, og at man bruger bogstaver til at læse og skrive med. Tal om, hvad man kan læse og skrive, og hvorfor man gør det.

Fokusord til Læs og snak

5. SKYLDIG

Vis billedet s. 9. Bette-Bøv har ødelagt Hr. Lollefjors blomster. Så han er skyldig i at ødelægge blomsterne. Det er altså hans skyld, at blomsterne er ødelagte. Hvad er det modsatte af skyldig: uskyldig. Prøv at sige nogle ting, som er sket i børnehaven, og hvor børnene skal sige, om de er skyldige eller uskyldige.

6. MULIG

Bette-Bøv har lavet kaffemaskinen om til en talemaskine. Det tror hr. Lollefjor ikke på. Han siger: Umuligt! Tror I det er muligt? Mulig betyder, at det kan lade sig gøre. Prøv at finde sjove billeder at noget, som kan/ikke kan lade sig gøre i virkeligheden og tal om, hvorvidt det er muligt/umuligt.

7. TILFREDS

Vis billedet s. 19. Bette-Bøv har malet noder på huset. Han er tilfreds med sig selv. Hvad synes han altså om det, han har lavet? Vil hr. Lollefjor blive tilfreds med noderne på huset? Han vil blive utilfreds. Så utilfreds er det modsatte af tilfreds. Tal med børnene om, hvad du og de er tilfredse eller utilfredse med.

Fokusord til Læs og leg

8. KÆRLIG

Damen synes, hr. Lollefjor er kærlig, fordi hans roser har fået tøj på, så de ikke fryser. Hvem er kærlige over for jer? Hvad gør de? Hvad er det modsatte af kærlig? Skal vi være kærlige eller ukærlige over for hinanden? Tal om hvordan.

9. LYKKELIG

Vis billedet s. 27. Damen og hr. Lollefjor er lykkelige. Hvordan kan vi se det? Kender I et andet ord for lykkelig? Hvad er det modsatte af lykkelig? Tal om, hvad der kan gøre os lykkelige eller ulykkelige.

10. STOLT

Bette-Bøv er stolt af at have hjulpet hr. Lollefjor. Hvordan har man det, når man er stolt? Tal med børnene om, hvad de er stolte af? Hvad er det modsatte af stolt (flov)? Hvad kan I være flove over? Hvordan ser man ud, når man er stolt - og når man er flov?

Hvis din børnegruppe har brug for andre eller flere fokusord

Det er oplagt at inddrage ord, som din børnegruppe bliver optaget af undervejs og så arbejde med dem som ekstra fokusord til bogen. I afsnittet Literacy-fremmende aktiviteter her i bogfolderen kan du hente inspiration til selv at lave aktiviteter med de ekstra fokusord, så børnene får så megen viden om ordene som muligt – selvfølgelig afhængigt af deres sproglige udvikling.

Hvis din børnegruppe har brug for, at du skifter et eller flere af de 10 fokusord i bogfolderen ud med andre, skal du være meget opmærksom på, om det eller de nye fokusord fører børnenes sproglige udvikling videre.

Det anbefales, at du vælger nye fokusord ud fra disse kriterier:

- Børnenes sproglige udvikling
Hent inspiration i Oversigt over sproglig udvikling på [kommunens hjemmeside](#).
- Anvendelighed
De valgte fokusord skal være brugbare for børnene. Børnene skal kunne bruge dem i deres livsverden, dvs. i naturlige samtaler.
- Tilegnelsesform
De yngste børn har i højere grad brug for at bruge deres sanser til at forstå ordenes betydning. De ældste børn kan derimod have gavn af fokusord, hvor de skal bruge deres eget sprog til at forstå og forklare deres betydning.

I Sproggavens *Håndbog i udvidet dialogisk læsning* kan du få mere viden om kriterierne i afsnittet "Valg af fokusord".

I håndbogen kan du også få idéer til aktiviteter med dine nye fokusord i afsnittet "Hvad har børnene brug for at vide om et fokusord", så de fører børnenes sproglige udvikling videre.

Det er en god idé at lave jeres egne visuelle illustrationer til fokusordene og skrive ordene både på dansk og på børnenes modersmål. Det kan I gøre, imens I arbejder med fokusordene.

Støt børnenes udtale og forståelse

Når børn er mellem 3 og 4 år, er det stadig ikke alle, der har en fuldstændig korrekt udtale af ord. Det er derfor vigtigt, at børnene hører dig sige hvert fokusord meget tydeligt og mange gange, så de ved, hvordan ordet rigtigt skal lyde.

Det hjælper børnene i deres forsøg på selv at udtale ordet, og når de senere i skolen skal læse og stave ordet. Sig også ordene i andre daglige sammenhænge i institutionen.

Børnene har stadig brug for at udvikle deres udtale, så de kan udtale alle eller de fleste lyde i ord. Enkelte lyde, som eksempelvis "v", "r", "k" og "j", og to medlyde/konsonanter lige efter hinanden, som vi fx møder i ordene **skyldig** og **krudt**, kan være særligt udfordrende.

Du kan støtte børnenes udtale af "skyldig" og "krudt" på denne måde: Når du siger "skyldig", udtaler du først s-lyden. Så holder du en kort pause, hvorefter du siger resten af ordet. Bed børnene gøre ligesom dig. Efterhånden vil pausen bliver mindre og mindre, og børnene vil have lært at udtale hele ordet med alle dets lyde. Du kan ofte bruge denne fremgangsmåde til at støtte børns udtale af andre ord, som starter med to medlyde.

Hvis et barn har særligt svært ved ord som "krudt", hvor de første lyde udtales bagest i munden, kan barnet øve sig i den rigtige tungestilling ved at gurgle i vand og sige gurglelyde som "krr" og "grr." Det kan også være nemmere for barnet at sige disse lyde, hvis det ligger på ryggen og siger dem. Så falder tungen på plads af sig selv. En anden hjælp er at holde forreste del af tungen nede med en finger, mens barnet siger "kru". Slutlyden sættes på derefter.

I Sproggavens *Håndbog i udvidet dialogisk læsning* kan du læse om baggrunden for gruppering af fokusordene.

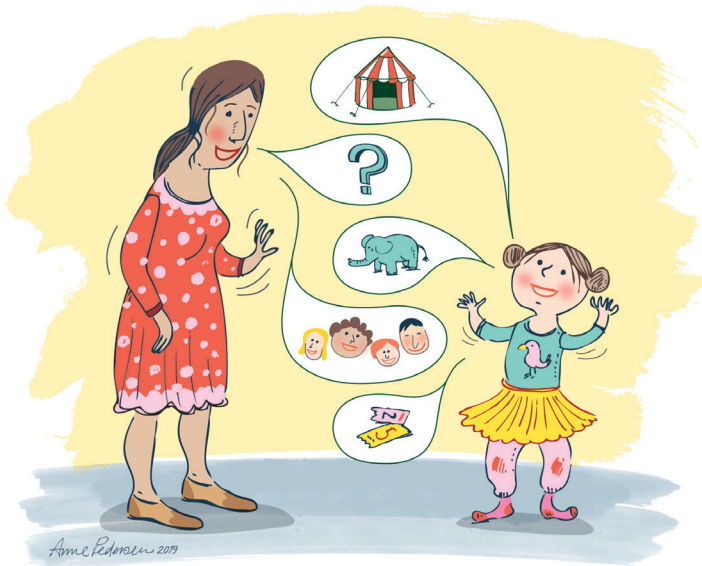
Gruppering af fokusord

Du styrker børnenes tilegnelse af fokusordene, når du arbejder med 3 eller 4 fokusord ad gangen. Det er derfor en fordel at arbejde med fokusordene i grupper, som på en eller anden måde kan passe sammen.

Du kan sagtens starte med at introducere de første fokusord inden din første oplæsning af bogen, hvis du vurderer, at din børnegruppe har brug for det.

Når børnene inden din første oplæsning bladrer i bogen og måske bliver optaget af noget på billederne, kan du naturligt introducere de fokusord, som er knyttet til det.

Den sprogudviklende dialog

Spørgsmål er gode til at indlede en dialog med børnene.

Grundlæggende findes der to typer spørgsmål: lukkede og åbne. Lukkede spørgsmål kalder ofte på et enkelt svar, mens åbne spørgsmål giver bedre mulighed for en naturlig dialog.

Nedenfor finder du eksempler på forskellige former for spørgsmål, som du kan bruge. Er de for svære eller lette, kan du tilpasse dem til din børnegruppe. Du kan også selv udvikle spørgsmål.

I Sproggavens *Håndbog i udvidet dialogisk læsning* kan du læse mere om, hvordan du åbner for en god dialog med børnene og styrker deres sprog i dialogen.

Du kan forvente, at de fleste børn med en sproglig alder på 3 år kan sige sætninger på 6-8 ord, og at deres sætninger bliver længere og mere komplekse op mod 4-års alderen. Børn med et stort ordforråd kan sige længere sætninger end børn med et lille ordforråd. Så du kan hjælpe børnene til at sige længere sætninger ved at styrke deres ordforråd.

Lukkede spørgsmål

- Hvem er Bette-Bøvs nabo?
- Hvad vil Bette-Bøv sige til sin nabo?
- Hvad har Bette-Bøv taget med?
- Hvad kan talemaskinen?
- Hvad er der sket med hr. Lollefjors roser?
- Hvad er der mellem fliserne i hr. Lollefjors have?
- Hvorfor vil hr. Lollefjor have sin have til at se fin ud i dag?
- Hvordan hjælper Bette-Bøv med at gøre haven fin?
- Hvad gør talemaskinen?
- Hvad synes damen om Hr. Lollefjor?
- Har I nogen sinde lavet unoder? Fortæl om det (hvilke, hvornår, hvordan og hvad skete der så).
- Hvad ville der ske, hvis I malede noder på huset?
- Hvordan bor I? I hus med have? I lejlighed?
- Hvordan ser der ud i haven? Hvem passer den?
- Hvordan er din nabo? Ligesom hr. Lollefjor?
- Hvordan ville I hjælpe hr. Lollefjor med at gøre sin have fin?

Åbne og halvåbne spørgsmål

- Se på billederne sammen. Hvad sker der på billedet? (bed børnene om at fortælle. Du kan opmuntre børnene til at bruge fokusordene, når de fortæller)
- Hvorfor går Bette-Bøv over til hr. Lollefjor for at sige undskyld?
- Har I sagt undskyld for noget? Hvad var det? Hvordan er det at sige undskyld?
- Har nogen sagt undskyld til jer? Hvad skete der? Skal man blive ved med at være gal, når nogen har sagt undskyld?
- Hvordan hjælper talemaskinen Bette-Bøv?
- Kunne I tænke jer at have en talemaskine? Hvad ville I bruge den til?

Literacy-fremmende aktiviteter

Nedenfor finder du forslag til en lang række literacy-fremmende aktiviteter, som du kan igangsætte. Disse er sorteret under overskrifter, der beskriver, hvilke literacy-kompetencer de især styrker. Selv om flere af legene og aktiviteterne styrker flere literacy-kompetencer, står de kun nævnt under én overskrift.

De fleste af legene tager udgangspunkt i børnebogens handling eller i de 10 fokusord.

I legene til at styrke børnenes opmærksomhed på sprog er fokusordene og ord fra bogen ikke altid tilstrækkelige at bruge. Her kan I med fordel anvende ord fra materialer, som I sikkert har i dagtilbuddet i forvejen (eksempelvis fra et billedlotteri).

Desuden giver legene med flere og andre ord end fokusordene børnene mulighed for at lære/ anvende endnu flere ord.

Vælg og tilpas en aktivitet under hver overskrift

Vælg en eller flere aktiviteter under hver overskrift. Rækkefølgen er underordnet.

Tilpas gerne aktiviteterne, så de passer til din børnegruppe. Du kan også udvikle og designe nye lege og aktiviteter for at styrke de literacy-kompetencer, som er nævnt i overskrifterne.

Aktiviteter, der styrker børnenes ordforråd

TALEMASKINE

Lav en talemaskine. Det kan være en stor kasse, som et barn kan sidde inden i - eller en mindre, som man lige kan trække hen over hovedet. Husk hul til ansigtet. I kan dekorere talemaskinen.

Aktiviteten går ud på, at børnene stiller talemaskinen spørgsmål, fx

- hvad er det modsatte af ...
- hvad er det samme som

Men talemaskinen virker ikke altid, så nogen gange siger den noget værre sludder, som fx at ukrudt er det modsatte af krudt.

Når talemaskinen siger noget sludder, er det et andet barns tur til at være i talemaskinen.

FORTÆLLE TIL BILLEDER

Tag fotokopier af nogle af billederne fra bogen, fx s. 6/7, 13, 16, 18/19, 20/21, 27 og hav dem parat.

Sig til børnene:

"Hr. Lollefjor blev så glad for, at damen kunne lide Bette-Bøvs unoder. Derfor vil han gerne have Bette-Bøv til at fortælle, hvad der helt præcist skete den dag. Det skal vi hjælpe Bette-Bøv med. Derfor har jeg taget nogle billeder med."

Læg billederne i tilfældig rækkefølge på gulvet foran jer.

Tal om hvert billede og få børnene til at hjælpe med at lægge billederne i den rigtige rækkefølge.

Lad nu børnene fortælle historien med en start, midte og slutning. Du kan eventuelt hjælpe ved at tilføje småord som "fordi", "men", "så", "når" og "da", som binder sætningerne sammen. Legen styrker børnenes fortællefærdigheder og forståelse for en histories opbygning.

Lad børnene tjekke i bogen, om de har lagt billederne i den rigtige rækkefølge, og om de har glemt at fortælle noget.

HUSKELEG

Vis børnene et billede fra bogen, fx s. 6/7. Lad dem se godt på billedet og luk så bogen.

Legen går ud på, om børnene kan huske detaljer på billedet.

- hvilken farve har hr. Lollefjors roser?
- hvad har hr. Lollefjor på hovedet?
- er der nogle dyr på billedet?
- hvad laver de to mus?
- hvad står der ved siden af Bette-Bøv?
- hvad står der bag hegnet? Eller står der et træ inden for eller uden for hegnet?
- osv.

Måske kan I lege legen flere gange, så børnene kan skiftes til sammen med dig at stille spørgsmålene.

Denne leg styrker også børnenes visuelle opmærksomhed og hukommelse.

ORDLEG

I ordleg stiller du et spørgsmål til børnene, hvor de får mulighed for at høre og bruge fokusordene. Vælg de spørgsmål og den mængde spørgsmål, som du vurderer passer bedst til din børnegruppe.

- Hvilket andet ord kan vi sige i stedet for kærlig? (sød, rar)
- Hvad er det modsatte af venlig? (uvenlig)
- Hvad er det modsatte af flov? (stolt)
- Hvad er et andet ord for at være meget glad? (lykkelig)
- Nævn 3 blomster.
- Nævn 3 dyr i haven.
- Hvad hedder de små skadedyr i hr. Lollefjors roser? (utøj)
- Hvad er det modsatte af artig? (uartig)
- Hvad er det modsatte af skyldig? (uskyldig)
- Er mælkebøtter krudt eller ukrudt? (ukrudt)
- Hvad bruger man krudt til?
- Hvad bruger man til at spille efter? (noder)
- Hvad hedder de tegn, som man bruger til at læse en historie med?(bogstaver)
- Kan man spille efter unoder?
- Hvad betyder næsten det samme som unoder? (ballade, slemme ting)
- Hvad er det modsatte af umulig? (mulig)
- Hvad er det modsatte af kærlig? (ukærlig)

Aktiviteter, der styrker lydlig opmærksomhed

DYRENE BEVÆGER SIG TIL LYD
I hr. Lollefjors have er der også mus og sommerfugle. Nu skal vi lege en leg, hvor vi bevæger os ligesom dem. Hvordan bevæger mus og sommerfugle sig? Hvem kan vise det?

Men i hr. Lollefjors have vil musene kun bevæge sig, når hr. Lollefjor klapper i hænderne, og sommerfuglene vil kun bevæge sig, når hr. Lollefjor synger tra-la-la.

Derfor skal I lytte godt efter, hvilken lyd I hører. Når lyden holder op, skal I ikke bevæge jer mere, før I hører den næste lyd.

Lad os nu prøve! Hvis din børnegruppe magter det, kan du tilføje flere dyr og lyde.

FISK RIMPAR

Til denne leg skal du bruge en magnetfiskestang og mindst 10 billeder med rim. Du skal sætte en klips på hvert billede. De 10 billeder er 5 rimpar - fx mus/hus, have/mave, male/hale, rose/pose, regn/hegn.

Læg nu billederne på gulvet i en hulahopring. De skal ligge med billedsiden nedad, så børnene ikke kan se billederne. Hulahopringen er en sø i hr. Lollefjors have.

Sig til børnene:

Hr. Lollefjor er utilfreds, for der er kommet utøj alle vegne, endda i hans lille sø, og det ødelægger fiskene.

Vil I hjælpe Bette-Bøv med at fiske utøjet op? I skal fiske to stykker utøj ad gangen, og de skal rime. Ellers skal de tilbage i søen.

FRØHOP

Der er også frøer i hr. Lollefjors have. De vil gerne ned i hans sø. Lige nu er de oppe på græsset langt væk fra søen, så de må hoppe mange gange for at nå derhen.

Nu skal vi lege, at vi er frøer, som hopper hen til søen. Det gælder om at komme først i vandet. Men der er regler for, hvordan vi må hoppe.

Her har du forberedt, hvilken bane børnene skal hoppe. Brug en hulahopring som sø. Du har også medbragt en pose med billeder af ord på 1, 2 eller 3 stavelser.

Børnene skal på skift tage et billede fra posen, og I siger ordet sammen. Barnet skal så lave det antal frøhop, som der er stavelser i ordet. Sig ordet, mens barnet hopper.

HJÆLP BETTE-BØV

Til denne leg skal du enten tegne et brætspil på et A-3 ark eller bruge et bræt fra et spil, I har i dagtilbuddet. Du skal bruge en terning og en brik for hvert barn. Du skal også have forberedt en række ordkort i en pose. På kortene skriver du ord, som man også kan sige en modsætning til, fx venlig (uvenlig).

Spillet foregår ved, at barnet først trækker et ordkort, som du læser op. Hvis barnet kan sige ordets modsætning, slår barnet med terningen og går det antal felter frem, som terningen viser. Ordene kunne være: skyldig, artig, tilfreds, kærlig, lykkelig, mulig, stolt, stor, glad, heldig, tyk, pæn.

Vinderen er den spiller, der er nået længst, når der ikke er flere ordkort.

Sig til børnene, når I går i gang: Bette-Bøv kan ikke så godt stole på sin talemaskine. Derfor er vi nødt til at hjælpe ham med at finde ord, der betyder det modsatte af hinanden.

Aktiviteter, der styrker opmærksomhed på lyd og rytme**TINGE-LINGE-LATER**

Syng sangen sammen med børnene og gør som i sangen: *Tinge-linge-later, tinsoldater blymatroser, bum-bum-bum. Se til højre, se til venstre, hele regimentet vender om.*

Syng nu samme melodi, der handler om utøj i hr. Lollefjors salater - og gør som i sangen:

Tinge-linge-later, i salater sidder vi og smasker løs. (smaskelyde)
Bid til højre, bid til venstre vi er skadedyr - og bøvser løs. (bøvselyde)

Aktiviteter med krop og bevægelse**SÆKKELØB**

Hav en sæk klar til hvert barn og dig selv. Planlæg en kort bane, hvor I skal lave sækkeløbet. Børnene skal løbe fra den ene ende til den anden, og du skal prøve at fange dem. Hvis de kommer op til den anden ende, kan du ikke fange dem længere.

Sig til børnene:

Hr. Lollefjor har luget rigtig meget ukrudt i sin have. Det skal bæres

væk i de store sække, som står i haven. Men åh nej - hvad er nu det! Han er selv havnet i en sæk - og pludselig bevæger alle de andre sække sig. Hr. Lollefjor vil prøve at fange dem.

BETTE-BØVS EFTERFØLGER
Bette-Bøv kan godt lide at lege i hr. Lollefjors have. I dag har han fået nogle venner med ind i haven. Legen går ud på, at Bette-Bøv går eller bevæger sig på en særlig måde, og vennerne skal efterligne ham.
I kan skiftes til at være Bette-Bøv.

Aktiviteter med digitale medier

FOTOSAFARI
Bette-Bøv har svært ved at kende forskel på ukrudt og planter, der ikke er ukrudt. Det vil vi hjælpe ham med. Så vi skal ud at tage billeder af forskellige planter, som er ukrudt, og planter, som ikke er ukrudt.

Brug en iPad til at lade børnene tage billederne med. Billederne kan printes ud og hænges op på stuen. Lad børnene sortere billederne i ukrudt og ikke-ukrudt.

Tal om billederne og inspirer børnene til at legeskrive små tekster til. Skriv med din

voksenskrift nedenunder og hæng det hele op på et synligt sted på stuen.

FOTOJAGT PÅ MODSÆTNINGER
Lad børnene gå på jagt efter modsætninger i dagtilbuddet. Du kan eventuelt beslutte, om de skal finde bestemte modsætninger som stor og lille, gammel og ny, hård og blød, sød og sur osv.

De skal tage billeder af modsætningerne og præsentere dem for hinanden. Lad børnene forklare, hvorfor de har valgt de forskellige ting.

Billederne kan også printes og hænges op på stuen. Skriv ordene for modsætninger på billederne - inddrag gerne forældre med andet modersmål end dansk til at skrive ordene på deres modersmål.

Aktiviteter der styrker sociale og personlige kompetencer

LAV EN HAVE
Leg en leg, hvor børnene skal lave en have sammen. De skal sammen beslutte, hvad der skal være i haven, og hvordan skal den se ud. Det kan også være, at de får lov til at lave en rigtig lille have i dagtilbuddet, som de skal passe sammen. Kommer der utøj i? Hvad gør I så?

Kreative aktiviteter og udtryksformer

VI LAVER UTØJ

Lav utøj med forskellige materialer. Det kan være utøj, som laves af kastanjer, piberensere, små vattotter og lignende. Kun fantasien sætter grænser. Lad børnene lege med utøjet bagefter.

I kan også designe utøj med perler på perleplader.

Eller I kan vælge at male/tegne utøj, og børnene legeskriver til. Skriv med din voksenskrift neden under børnenes skrift.

VI LAVER BLOMSTERHAVER

Børnene plukker blomster og presser dem. Bagefter kan de limes på et stykke karton/papir, så de bliver til en flot blomsterhave.

Børnene kan lave deres egen blomsterhave, eller de kan lave en fælles blomsterhave, som kan hænges op på stuen.

Inspirer børnene til at legeskrive en lille tekst til og skriv teksten med din voksenskrift nedenunder.

VI LAVER BLADE

Find flotte blade udenfor, som børnene kan lægge under papir og male med fedtfarve henover, så de får malet nogle superflotte billeder af bladene.

Tal med børnene om bladene - at de skifter farve efter årstiderne, og at der ingen blade er om vinteren.

Inspirer børnene til at male hen over samme blad flere gange - først et lysegrønt forårsblad, så et mørkegrønt sommerblad og derpå et gyldent efterårsblad og til sidst en tom plads til "vinterbladet"

Børnene kan skrive årstiderne under bladene med legeskrivning, og du kan skrive med din voksenskrift neden under børnenes skrift.

Samarbejde med forældrene

Forældrene er børnenes primære sproggivere, og hvis *Bette-Bøv Krudt og ukrudt* ikke kun læses i dagtilbuddet, men også derhjemme, styrker det barnets sprogudvikling yderligere. Forældrene er derfor vigtige samarbejdspartnere i Sproggaven, ligesom de er det i dagtilbuddets øvrige sprogarbejde.

Det er dagtilbuddets opgave at opfordre forældrene til at læse sammen med deres børn. Det er også i dagtilbuddet, at forældrene kan orientere sig om, hvor vigtig

dialogisk læsning er for barnets sprogudvikling.

Derfor gælder det om at give forældrene let og synlig adgang til viden og inspiration. Det kan for eksempel gøres ved at:

- præsentere *Bette-Bøv Krudt og ukrudt* og vise oplæsningsmetoden til forældrene på et forældremøde
- placere bogen på et sted, hvor forældrene opholder sig, når de skal hente deres barn
- informere om bogen og metoden på en digital platform.

Til hver bog i Sproggaven er der udviklet en guide til forældre, som kort fortæller, hvad dialogisk læsning er. I guiden får forældrene forslag til dialogen med deres barn om bogen, og de får også forslag til, hvordan de kan tale om bogens fokusord og lave forskellige lege og aktiviteter.

Det fulde materiale til Sproggaven kan ses sidst i bogfolderen.

Bogkuffert

Hvis forældrene også læser bogen derhjemme med deres børn og taler om de samme fokusord, forstærker det børnenes muligheder for at tilegne sig ordene. Herved udvikler børnene deres sproglige kompetencer i højere grad end ellers.

Flersprogede forældre kan tale på deres modersmål med deres barn om billederne i bogen og om fokusordene. Når barnet først kender et fokusord på sit modersmål, kan barnet bedre tilegne sig det pågældende fokusord på dansk.

Det er derfor en god idé, at dagtilbuddet laver udlån af bøgerne – for eksempel i form af bogkufferter.

Bogkufferten kan rumme en eller flere af disse ting:

- Forældreguide til bogen
- *Bette-Bøv Krudt og ukrudt*
- Billeder, forslag til lege og eventuelle genstande, der understøtter børnenes tilegnelse af fokusordene.

Lad forældrene følge med i arbejde

For at forældrene kan følge med i jeres arbejde med bogen, kan I for eksempel lave en inspirerende udstilling om bogen, hvor forældrene kan få indblik i de aktiviteter, I laver. Lav udstillingen i børnehøjde, så børnene kan fortælle om den til deres forældre.

Det kan også være en god idé at lægge billeder og små filmklip af arbejdet med bogen på en digital platform, så forældrene kan følge med i jeres arbejde og lave nogle af de samme aktiviteter derhjemme. Vær opmærksom på, om alle børn må filmes. I kan også invitere forældrene med i dagtilbuddet, så de kan overvære, hvordan I arbejder med bogen.

Det er en god idé at synliggøre fokusordene for forældrene – både på jeres digitale platform og i dagtilbuddet, hvor I kan hænge en plakat op med dem på et sted, hvor både børn og forældre kan se dem, for eksempel i garderoben. Ledsag så vidt muligt hvert fokusord med et illustrerende billede. I kan opfordre forældrene til at

bruge fokusordene sammen med deres børn.

Fokusordene bør stå på både dansk og på børnenes modersmål, så derfor kan I bede forældre med et andet modersmål end dansk om at skrive ordene på deres modersmål.

Ved at anerkende og inddrage forældrenes modersmål som en ressource i sprogarbejdet kan børnene blive opmærksomme på forskellige sprog og skriftsystemer.

Denne opmærksomhed kommer i høj grad børnene til gode, når de skal i gang med at lære at læse i skolen.

Sproggavens materialer

Sproggaven består ikke kun af denne bogfolder.

Fredensborg Kommune har, i samarbejde med pædagoger, ledere og med konsulentbistand fra Nationalt Videncenter for Læsning, udviklet et omfattende materiale, som kan anvendes i arbejdet med Sproggaven.

- Sproggavens skema over børns sproglige udvikling
- Sproggavens skema over børns motoriske udvikling
- Tre film, der skildrer den udvidede dialogiske læsnings 3 faser: Læs og lyt, Læs og snak, Læs og leg
- En film om sprog og literacy i hverdagens rutiner
- Sproggavens Håndbog i udvidet dialogisk læsning
- 16 bogfoldere med læsevejledning og fokusord til hver bog i Sproggaven
- Sproggavens materiale til forældre

Alle materialer kan hentes ved at scanne QR koden eller hentes på Fredensborg Kommunes hjemmeside: www.fredensborg.dk/borger/boern-og-unge/vi-har-fokus-paa/sproggaven

FREDENSBORG
KOMMUNE